

Klic TRIGLAVA

LETO XI.

22. NOVEMBRA 1958.

ŠTEV. 234.

STARE RESNICE JIH TEPEJO

Precej iznajdljivosti je treba, da prikažeš zvišanje cen kot izboljšanje življenske ravni. Titovcem je zadnje tedne ni primanjalo. Ko je Zvezni izvršni svet z začetkom oktobra povišal nekatere cene, je obenem zvišal tudi plače delavcem in uslužbencem. V sledečem razpravljanju teh odlokov so na vse kriplje poudarjali drugo točko, a prva je kljub temu trmasto prihajala na dan. Na papirju je zvišanje plač več kot odtehtalo povišanje cen, tako da so se jugoslovanski časopisi milo pritoževali nad zlobo časopisov v sovjetskem taboru, ki so govorili o zvišanju življenskih stroškov. Na papirju naj bi se dvignila življenska raven, a imajo le prav ljudje v Jugoslaviji, ki se pritožujejo in godrnjajo, čeprav niso pod sovjetskim vplivom.

Predvsem je prav lahkomišleno, da titovci govore o zvišanju življenske ravni, a so zvišali prejemke le delavcem in uslužbencem. Čeprav se je odstotek kmečkega prebivalstva po vojni dokaj znižal, je število kmetov in obrtnikov v Jugoslaviji le še precejšnje. Treba je dokaj marksistične zaslepljenosti, da bi jih popolnoma prezrl. Treba bi bilo še več zabitosti, da bi ne uvidel, da se njihovi dohodki ne bodo uradno povečali, pač pa da se bodo povišali njihovi izdatki. Režim je zanje pač slaba mačeha. Po uradnem pojmovanju se jim vedno predobro godi. Zato se za višje cene ne smejo odškodovati.

Podražile so se cene kruhu, sladkorju, tobaku, elektriki in železniškim vožnjam. Recimo, da višje cene kruhu ne bodo prizadele kmetov, ki pečajo doma in jim ni treba kupovati moke. A vsekakor bodo prizadeti obrtniki. Celo delavci in uslužbenci so prizadeti bolj, kot so predvidevale statistike. Nekateri restavracije so zvišale ceno kosom kruha toliko, kot se je uradno zvišala cena po kilogramu. Dražji sladkor prizadene vse. Ni še toliko let tega, kar se je sam Tito pritoževal nad strukturo prehrane prebivalstva in je priporočal, naj ljudje jedo manj kruha a več sladkorja. Teško ga bo ubogati, ker je oboje zdaj bolj slano.

Zvišanje cen tobaka in cigaret je prava revolucija, ker je bilo kajenje skozi leta v Jugoslaviji zelo poceni in so se ljudje temu pač privadili. Čeprav trdijo, da so cene cigaretam še vedno nizke, kadilci pač godrnjajo, kadar segajo v žep, da plačajo svojih 20 Morav. Podraženje toka se bo bolj poznalo v mestih, kjer mnogi kuhajo na elektriko, a tudi vaščani bodo prizadeti, čeprav titovci spet trdijo, da so cene toka še vedno nizke. Ni pravega razloga, da ne bi bil tok poceni, saj so zgradili mnogo vodnih elektraren, ki obratujejo z malimi stroški.

Višje železniške vozne sode v glavnem prizadele oskrbo mest, ki je že itak pereče vprašanje. Trgi še vedno zavise od blaga, ki ga prinesojo na prodaj kmetje iz okolice. Bližnja okolica ne zadošča več za mesta, ki so se dokaj povečala. Potovanje iz daljnje okolice z vlakom pa bo spet dražje. Kmet si ga ne bo privoščil samo zato, da vidi mesto. Delavci in uslužbenci bodo še vedno potovali s svojimi sindikalnimi popusti enkrat na leto na počitnice, a višje železniške potniške tarife pač ne morejo obiti učinka, da bodo ljudje manj potovali z vlakom. Ker so cestne zveze slabe, se to pravi, da država ne bo deležna tiste povezave, ki jo nudi razvit promet.

Ker so z višjimi cenami vsi prizadeti, ni pač nič čudnega, da se kmetje in obrtniki skušajo odškodovati, kar se na papirju ne bi smeli. V Ljubljani so recimo frizerji povišali cene. Drugi obrtniki tudi teže k povišanju. Kmetje bodo skušali dobiti več za svoje pridelke. Tudi samo povišanje plač nagaja po svoje, kot se to čudno sliši. Ni še minilo leto od takrat, ko so titovci pridigali, da morajo biti plače zvezane z proizvodnjo

Edino če se dvigne proizvodnja, je mogoče povišati plače. Brez te povezanosti med proizvodnjo in plačami grozi nevarnost inflacije. To nikakor ni izvirno titovsko dognanje, temveč stara resnica. To so stari in oguljeni objektivni zakoni tržišča, ki jih posebno Kardelj rad navaja.

Če se plače povišajo, imajo ljudje več denarja in hočejo več kupiti. Temu se pravi povečano povpraševanje. Če je na prodaj prav toliko blaga kot preje - če se torej ponudba ne izpremeni - bodo cene narasle do tiste stopnje, kjer bo povpraševanje spet v ravnotežju s ponudbo. Na drug način je to mogoče povedati takole: če je več denarja, a blaga toliko kot preje, bo to blago več vredno, oziroma cene se bodo zvišale. Zvišanje plač torej po svoje prispeva k dejstvu, da cene teže nāvzgor.

Po stari navadi se titovci "bore" proti temu s političnim in administrativnim pritiskom. Ni dolgo tega, kar so "administrativni ukrepi" imeli zelo slabo ime, zdaj so spet pridobili na ugledu. Tržne inspekcije in ljudjski odbori "podvzemajo mere" proti neupravičenim skokom cen. Kateri skok cen je upravičen in kateri ne, je po gornji razlagi pač težko določiti. Na vsak način bo mačehovska oblast pritisnila na politično najmanj priljubljene sloje. Kaka socialistična trgovina bo že našla upravičen razlog, da poviša cene. Zasebni obrtniki in kmetje so v težjem položaju, čeprav so v gospodarskem pogledu spolzki kot jegulje.

V nekaterih krajih so v svojih ukrepih šli tako daleč, da so postavili maksimalne cene. Na prvi pogled mora to posebno ugajati vnetim komunistom, ki ljubijo diktaturo proletariata, a če bi se nekoliko bolj zanimali za gospodarstvo, bi videli, kako obupen ukrep je to in kako jih spet tepejo objektivni zakoni tržišča. Sama določitev maksimalnih cen je le izraz pobožne želje. Če oblast postavi ceno tako, da je povpraševanje po gotovem blagu večje kot ponudba pri tej ceni, nastane vrzel med ponudbo in povpraševanjem. Zamaši jo črna borza, kot dobro vemo iz vojnih časov, in celo najstrožja kontrola jo ne more popolnoma preprečiti.

Eno samo zdravilo zares zaleže: več blaga. Če se ponudba poveča, tako da zadosti povpraševanju ob določeni ceni, črne borze ne bo več, niti ne bo več potrebna maksimalna cena. Tržišče se bo uravnovesilo brez administrativnih ukrepov. Titovci se tej resnici ne morejo izogniti, kot bi se radi. Res je sicer, da nanjo niso pozabili in da se prizadevajo za večjo proizvodnjo. Res je tudi, da so zaloge blaga za široko potrošnjo večje, kot so bile preje. A spet je res, da je kvaliteta tega blaga slaba in zato zanj ni velikega zanimanja. Veliko pa je zanimanje za boljše blago. Javna tajnost je, da nemški turisti prihajajo na počitnice v Jugoslavijo brez denarja. Da plačajo stroške, enostavno prodajajo obleko in drugo, kar so prinesli sabo. Iz Jugoslavije odhajajo takorekoč goli, a so le poceni prišli skozi.

Dokler so to dogaja, pač ni mogoče govoriti o zadostni oskrbi tržišča z blagom za široko potrošnjo. In dokler titovci tega ne izboljšajo, jim tržišče ne bo dalo miru. Življenska raven se ne bo dvigala, kot bi bilo dobro za naše ljudi doma.

+ DR. ALOJZIJ KUCHAR

Z žalostjo smo zvedeli za smrt č.g.dr. Alojzija Kuharja. 26. oktobra je v New Yorku na proslavi štiridesetletnice slovenske svobode v resnično labodjem spevu še dal duška svojemu slovenskemu in jugoslovanskemu občutju, nakar ga je dvakrat zadela kap in na sam praznik 29. oktobra je izdihnil svojo blago dušo, "pripravljen kot redko kdo", kakor je pisal dr. Krek.

V mnogih osmrtnicah po raznih listih so bili izpuščeni nekateri dogodki v zvezi s pokojnikom, katere nam je pa sam dobro pojasnil:

Slutil je drugo svetovno vojno in v skrbi za slov.nar.vprašanje predložil banu dr. Natlačenu, naj pravočasno pošlje v glavna zapadna središča študijske skupine, oborožene z vsemi možnimi pripomočki, da bodo ob uri odločevanja mogle braniti našo stvar. Predlog ni bil sprejet in škodo je moral občutiti sam dr. Kuhar, ko je med vojno na zapadu manjkalo primernih kadrov in so se v službo emigrantskih vlad vrinili komunisti.

8. septembra 1944. je v radijskem govoru iz Londona rottil slovenske domobrance, naj nehajo sodelovati z okupatorjem. Njegovo kasnejše pojasnilo je bilo, da je bil tedaj to edini možni način, da opozori slovenske domobrance na usodo, ki jih sicer čaka. Pri tem je imel v mislih dogovor med Angleži in Titom o izročitvi vseh kolaboracionistov, česar pa očitno v govoru kajpak ni smel omeniti. Nadejal se je, da bodo doma morali postati pozorni na ton njegovega poziva in da bodo izvajali zaključke. Sodeloval

je tudi pri sklepu, da naj odpotuje v Belo krajino minister France Snoj, da bi v domovini stopil v stik z domobranci in jim odprl oči, kaj jih čaka. Takšno je bilo dr. Kuharjevo pojasnilo in ni razloga, da ne bi verjeli v iskrenost njegovega namena. Nemogoče pa ga je kritizirati za to, da je predvideval možnost uresničitvi nasveta; stiki z domom so bili prešibki in v tujini nikdar niso mogli prav dojeti položaja doma. Tudi tega si niso mogli misliti, da bi partizani Snoju preperečevali na vse načine, da bi prišel v stik z domobranci. Ni šlo v njihove račune, saj so imeli zmagati vendar že v žepu.

Naj bo pokojniku lahka tuja zemlja!

HUDIČA Z BELCEBUBOM?

V svoji rubriki poroča g. Simonič o Protikomunističnem dnevu, ki so ga 31. avgusta ob Niagarinih slapovih priredili ljotičevci. Glavni govornik na tej prireditvi je bil g. W. H. Smyth iz New Yorka. Z ozirom na sklica telje tega dneva, nas tudi govor g. Smytha ni iznenadil, ker zborišči gotovo nikomur ne dovolijo časti glavnega govornika, če ne trobi v njihov rog ali pa ostane vsaj nevtralen.

Začudili pa smo se prisotnosti g. dr. Kreka, ki sicer v krajšem nagovoru ni podpiral ljotičevščine, čeprav jih je zagotavljal, "da se bomo mi Slovenci borili rame ob rami z vami in vsemi protikomunističnimi borci za rešitev sveta, za osvoboditev podjarnjenih in predvsem za oživitve resničnih narodnih in političnih svobod v Jugoslaviji." Ker nismo mogli razumeti, kaj ga je pripravilo, da se je udeležil prireditve jugoslovanskih fašistov, smo ga prosili za pojasnilo. Odgovoril je, da je vedel, kdo prireja antikomunistični dan in da je to bil antikomunistični dan in nič drugega. "Povabljeni so bili zastopniki zveze slovenskih antikomunističnih borcev. Govoril je tam Amerikanec, gospod W. H. Smyth iz New Yorka, ki je res veliko že pomagal naši stvari in se res vneto prizadeva. Seveda nisem vedel, kaj bo on govoril. Te okoliščnosti so me nagnile, da sem povabilo sprejel. Se mar mi ni bilo, da bo kdo tolmačil prisotnost kot podpiranje ljotičevstva. Ne vem pa koliko jim pritiče pridevek fašistov. Njihov tisk v inozemstvu se mi zdi soliden."

Ne dvomimo, da je g. dr. Krek postopal v dobri veri. Toda dvomimo, da do volj pozna naravo totalitarnega Zbora. Res, njihov tisk v inozemstvu se saj marsikomu solišen, toda v huši smoti je tisti, ki ljotičevce sodi samo po njihovih besedah. Isto napako delajo tudi novi begunci, katere ljotičevci z dobro organizacijo in izvežbanimi agenti hitro omrežijo in jim - ob pasivnosti naših političnih strank - servirajo svoje ideje, ki so antipolkomunističnim. Ni dvoma, da mladi generaciji, na begu iz Jugoslavije, ki še nikdar ni občutila demokracije in demokratskih svobod, to ugaja. Toda če je že to razumljivo za mlade ljudi, ki so rastle pod rdečo zvezdo, vendar ne razumemo tega pri g. dr. Kreku, ki se s politiko bavi že dolga desetletja.

Ljotičevcev ne gre soditi samo po njih besedah. Treba je tudi poznati njihovo naravo, njihov način dela, njihovo organizacijo, njihovo prilagodljivost prilikam. Treba je paziti, česa se izogibajo pisati in o čem nočejo govoriti. Le če vse to upoštevamo, potem bomo razumeli zakaj se poslužujejo masovnih-sopotniških organizacij in prireditev, zakaj ne vstopijo v javnost z Zborom, zakaj taje ali prikrivajo svoje medvojne zločine v Srbiji, zakaj enostavno odklanjajo polemiko z vsakomur, zakaj v svojem tisku ne dovolijo svobodnega razpravljanja in zakaj delujejo proti demokratičnemu sistemu političnih strank. Kdor vsega tega ne vidi, ta jim bo v svojem aktivnem protikomunizmu nasedel, kajti res je, da so ljotičevci odlični protikomunisti, - za kaj so, vam pa nikdar ne bodo jasno povedali in se o tem javno spustili v razpravo.

Potemtakem mora biti jasno, da imamo opravka z desno totalitarnostjo, ki ni dosti manj nevarna kot leva. Toda kakšen smisel ima ves naš protikomunizem, če naj bi - po besedah Hrvatske zore, ki jo izdajajo če že ne razočarani pa vsaj omajani nekdanji dalmatinski zborišči, - rdečega Ranko viča zamenjal črni? Z ozirom na to gotovo ne gre, da bi demokratično razpoloženi Slovenci sodelovali v kakšni koli obliki z ljotičevci, ki so jim še vedno pri srcu ideje, ki jih je odnesel čas.

ZA IZSELJENSKO NEDELJO

V domovini smo v adventu obhajali izseljensko nedeljo. Družba sv. Rafaela jo je organizirala. Namen je bil, da eno nedeljo v letu molitve in dobra dela darujemo za svoje rojake, ki so morali oditi za kruhom v tujino in so tam izpostavljeni mnogim navernostim v verskem in nraavnem oziru.

Zdaj smo mi sami tudi izseljenci; nahajamo se v tujini in sami spoznavamo nevarnosti, ki pretijo našemu verskemu in nraavnemu življenju. Ker družba sv. Rafaela v domovini ne more tako delovati kot nekdanj, pa mi sami obhajamo na prvo adventno nedeljo (30. novembra) "svojo" izseljensko nedeljo. Naj bo nedelja povezave v nraavnem in nadnraavnem smislu vseh naših izseljencev izven domovine.

To nedeljo molimo drug za drugega: vsi izseljenci za vse izseljenca! Molitev je močna vez med dušami, globoko seže in mnogo pomaga. Molitvena vez gre skozi božje Srce in prinaša milosti molivcu in vsem, za katere molimo. Kristjani te vezi ne smemo in ne moremo zanemarjati ali podcenjevati. V raznih delih sveta, v zelo različnih razmerah živimo, smo malo v stiku med seboj, osebno se večinoma ne poznamo, pa je končno razumljivo, da pozabimo na tisoče svojih rojakov, ki so po svetu in so prav tako kakor mi: slovenski izseljenci. Molitev, vsaj na eno nedeljo opravljena izrecno za vse izseljence, nas zopet opozori, da smo del sorodstva in sotrpinov razpršenih po vsej zemeljski obli.

Molitev drug za drugega je izraz ljubezni do bližnjega, ljubezni med rojaki, člani istega naroda, ki so vsi enako "izseljenci", iz katerega koli razloga so domovino zapustili in so se morda že ustalili v "novi" domovini. Ljubezen, ki more premagati sovraštvo in rešiti ljudstva grozečega pogina, je danes vprav radi močnega sovraštva v svetu, tem bolj potrebna, tem bolj nujna. Naj bi se z izseljensko nedeljo ta ljubezen v nas ojačila in razgrela, tako da ne bo nikdar omrznila.

Na izseljensko nedeljo bodimo slovenski izseljenci združeni v molitvi in daritvi vsi za vse.

Škof Gregorij Rožman

V SPOMIN A. KUCHARJU

Že od leta 1936. pa vse do 1940. sem v Zagrebu kot svoj osebni list izdajal tednik "Nova Riječ". Poudaril sem, da to ni bil časopis niti kake stranke niti kakega pokreta, čeprav je tedaj obstojala "Samostalna demokratska stranka", v kateri sem bil predsednik izvršnega odbora. To je bila doba nekake poldiktature kneza Pavla. Še vedno smo imeli preventivno cenzuro za časopise, na vladi pa je bil kot predsednik Milan Stojadinović. Ta je pred drugo svetovno vojno zaplaval v Hitlerjevo in Mussolinijevo vodo. Moja "Nova Riječ" je branila demokracijo zapadne civilizacije. S tem sem hotel naznačiti, da morajo prenehati naše nekdanje strankarske razlike. Slo je za velika načela sveta.

Se iz Avstrije me je spremljala ostra protiklerikalna preteklost. Toda po letu 1936. sem to ostrino obrnil samo proti tistim v Zagrebu, ki so - kot sem jih ožigosal - "izdajali katolicizem na ljubo fašizmu", ki so ob Paveličevem prihodu vsi vstopili v službo ustašev. Toda zato pa smo se tem bolj zblížali s tistim delom katoliške duhovščine, v katerem je še vedno vladal Štrosmajerjev duh.

Tako sem se sestal in sprijateljil tudi z mnogimi iz nekdanje slovenske klerikalne stranke. Med njimi tudi z dr. A. Kuharjem. Ta je že tedaj slovel kot eden najmočnejših intelektualcev v svoji stranki. Toda, kaže, da je on bolj kot kdorkoli občutil duh, ki prihaja, vendar pa ni mogel zavzeti kateri koli sebi odgovarjajoči položaj v strankini hierarhiji... Tako je z nekaterimi svojimi pravočasno, zadnji čas, zaslutil, kakšna nevihta se pripravlja nad Jugoslavijo, pa se je mirno umaknil v tujino. Tu sva se srečala pri delu v Carigradu in v Jeruzalemu. Tu smo pričeli z našo skromno - emigrantsko - propagando. To so nepozabni dnevi, ko je to bila Palestina, kjer so se rodile in spopadle tri svetovne religije.

Ko smo bili nato na poti iz Kaira do južne Afrike na morju 37 dni, je najino prijateljstvo rastle in ostalo neprekinjeno do njegove smrti. Ničesar ni moglo v Angliji oslabiti najinih glavnih pogledov na obči položaj. Dasi v mnogočem daleč manj sposoben kot on, sem moral od njega prevzeti ravnateljstvo informacijske službe; oba sva bila poslanika, on pri Poljaki in jaz pri Čehoslovaki. Ko se je, že bolan, po zaključku naše katastrofe preselil v severno Ameriko, sva ostala vso dobo intimno povezana.

Kuharjevo delo v ustanovi "Odbora za svobodno Evropo", ko je skozi več let izdajal "Report on Jugoslavia", zasluži bolj poklican, temeljit prikaz. Neobičajno delaven, vsestransko inteligenčen nas je s tem "Pregledom" zadolžil kot nihče drugi od emigrantov.

Kuharjevo zadnje pismo meni

Zanimiv je njegov pogled iz poslednje dobe njegovega dela. Pogosto sem mu pisal, on pa mi je odgovarjal običajno šele za Božič. Ko sem izdal svojo knjigo "Bika za rogove", sem ga vprašal, če ne bi "Svobodna Evropa" mogla nekaj storiti z razširjanjem knjige, ki je brez naročila pisana v duhu njenih ustanoviteljev. Za Božič 1957. mi je dr. Kuhar iz New Yorka takole odgovoril:

"Ne, nismo pozabili na "Bika". Celo dolgo oceno smo pripravili. Toda prišel je vihar, ki nam ni odnesel samo otroka "Pregled" ampak tudi njegove tri očete. Ta naš "bik" tu je prav tako nepreračunljiv, a ni kogar ni, ki bi ga zgrabil za rogove. Vse tisto, kar pišeš, da bi naš "bik" tu mogel in moral narediti za Tvojega, so sanje, podobne onim, ki smo jih v letih 1945/46 še gojili v "kafani Mataruška Banja" (v Hyde Parku (naša oznaka za čajnico na Kensington Gardens, op. pisca). Držimo mi bika za roge, to je edino, kar moremo... Ko sem bral Tvojega bika, sem se čudil Tvoji mladosti in dinamični jeziku in misli, ki se ni v ničemer spremenila, odkar Te berem in to je skoro trideset let!

Prisrčno Te pozdravlja Tvoj "bik bez rogova", Tvoj stari

Alojzije K."

V tem zadnjem pismu je Kuhar izrazil nezadovoljstvo, ko so mu ustavili "Pregled". Toda "Free Europe" ga je potrebovala, pa je v najhujšem stadiju svoje sladkorne bolezni delal in poročal na angleškem jeziku o tiskovnem delu naše emigracije. Vse do svoje smrti.

Hvala mu velika!

V. VILDER

PRED DESETIMI LETI

"...čital sem zanimivo knjigo o demokraciji, v kateri pravi avtor, da bo razumevanje ustvarjeno takrat, ko bomo tudi o najoddaljenejših ljudeh o njihovih križih in težavah, mislili kot o svoji družini. Smatram, da je to popolnoma točno. Sam veš, kako čitamo o smrti tisočev ljudi na kakem kontinentu in niti trenutek ne pomislimo, da so imeli ti ljudje tudi žene, može, otroke, prijatelje, ki se prav tako žaloste, kot bi se naše so rodniki, če bi se nam kaj pripetilo. Sveda je res, da posameznik ne more spreobrniti sveta. Toda važno ni, da se n. pr. svet ne bo dal spreobrniti, važna je le ugotovitev, da brez takega spreobrnjenja ni rešitve. Saj niti med Slovenci ne moremo priti do kakih pozitivnih rezultatov, ker se pač križe toliko osebnih in grupnih interesov, da se celota vedno in povsod za briše in izgubi. Izgleda, da lahko pri vedejo ljudi do hitrega razumevanja

le apokaliptične katastrofe... Kakor hitro se časi izboljšajo, se takoj pojavijo stare razprtije, pa naj si bodo ideološkega, političnega, gospodarskega ali drugačnega značaja. Čut, da je treba sodelovati in ne drug drugemu podirati, pač ni v ljudeh. V praksi vidim, kako resnično je to. Delata dva človeka v isti organizaciji, pa pravi n. pr. eden, da bo iz čisto osebnega razloga nagajal drugemu, pa čeprav bi stvar zaradi tega močno trpela. V velikem je to povsod na svetu, med prijatelji, še posebno pa med sovražniki. Borba gre vedno za lastni prestiž, nikdar ne za boljšo bodočnost vseh ljudi... vprašujem se, če je mogoče pospešiti razvoj ideje univerzalnosti (svetovljanstva), se veda na temelju, kakor mislimo, da je pravilen za ureditev življenja (K.T. št. 8.)

Bi radi pomagali starim ljudem v taboriščih? Prispevajte v Soc. sklad!

VLOGA STRANKE

Na drugi Medkontinentalni konferenci Krščanske demokracije julija 1958 v Bruslju je prof. Adolf Prochaska, ki je član prezidija češkoslovaške Ljudske stranke (v izgnanstvu), govoril o temi mednarodne, ekonomske, socialne in politične pravičnosti. Nekateri deli izvajanja prof. Prochaska, ki se je na splošno omejil na vlogo političnih strank v demokraciji, so tako tehtni da priobčam nekaj misli iz njegovega referata, ki je povzet iz "Christian Democratic Review".

Mednarodna, ekonomska, socialna in politična pravica so cilji, za katerimi teži večina ljudi in preko katerih upajo zagotoviti obstoj in obstanek sedanji in bodočim generacijam.

Krščanski demokrati se borijo za te tri pravice in so prepričani, da se jih da doseči. Oni odbijajo materialistične in deterministične teorije, ki vodijo do pesimistične doktrine, da je razvoj človeka odločen v naprej od ekonomskih pogojev in da je pravica nedosegljiva na tem svetu. Krščanski demokrati verujejo v človeške vrednote kot oblikovalno silo v tem razvoju. Izjavljajo se za ideal človeka, ki je svoboden, odgovoren, zdrav, kulturn in moralen. Oni smatrajo da je organizacija človeške družbe, ki vodi k temu idealu, pravična.

Če se vprašamo, katera oblika človeške organizacije nam pomaga, da razvijemo takega človeka, ki naj bo istočasno svoboden, potem nam ne preostane nič drugega, kot da pokažemo na demokracijo. Ta oblika vlade omogoča posamezniku, da živi v družbi, a da ostane istočasno sorazmerno svoboden, brez nepotrebnih dolžnosti. Ni važno katero obliko demokracije izberemo kot osnovo za vlado. Lahko rečemo, da so vse zgodovinske oblike demokracije, direktne ali indirektno, parlamentarne ali predsedniške, republikanske ali monarhične pripravne našemu idealu človeka in da zato pozitivno odgovarjajo sistemu politične pravičnosti.

Medtem ko poudarjamo da imajo te oblike demokracije namen poistovetiti oblast in ljudstvo, ne smemo pozabiti, da obstoja razlika med demokratičnim idealom in demokratično realnostjo. Toda vse oblike, ki smo jih omenili predstavljajo približanje temu idealu, seveda v okvirih možnosti. Tega ideala ni najti v onih oblikah vlade, poznane pod imenom ljudske demokracije. Te "demokracije" so v dejstvu diktature ene politične stranke. Če hočemo biti še bolj natančni, jih lahko opišemo kot diktature grupe posameznikov, ki so se polastili oblasti v državi in so pripravljeni obdržati jo na vsak način. Ti so podredili večino ljudi svoji volji.

V teoriji si je mogoče zamisliti demokracijo brez političnih strank in brez volilnih grup. V taki demokraciji bi organi države, vsaj parlament — če že nič drugega, bili neposredno izvoljeni od državljanov. Toda v praksi vsaka demokracija potrebuje posrednika med državo in svojimi državljanji. Funkcijo neke vrste mosta med državo in državljanji izvršujejo politične stranke, ki na ta način postanejo potrební pogoj za vsak demokratski režim. Toda istočasno ko sprejememo politično stranko kot rekvizit demokracije, moramo poudariti da je ona posrednik, ki mora biti kontroliran. Ne sme prekoračiti svoje funkcije. Volivčeve pravice in oblast države morajo biti rezervirane zanje in svobodne pred nasilno prilastitvijo od strani strankine organizacije.

Ravnotežje moči med organi države, ki je zahtevano od doktrine o razdelitvi oblasti, je tudi ena od zahtev politične pravičnosti. Zakonodajna, izvršilna in sodna oblast bi morale biti neodvisne druga od druge in bi se morale izogibati medsebojnemu mešanju. Neodvisnost sodišč je posebno treba poudariti. Komunistična država in "ljudske demokracije" so pretvorile sodišča v orodje režima. Tako je v komunistični državi posameznik izgubil zaščito zakona in če zakon ne odgovarja volji režima, mora sodišče soditi praeter legem.

Vojska je tudi postala problem za moderno državo. Vojska se često čuti poklicana prevzeti državno oblast pod izgovorom, da demokracija v neki državi več ne funkcionira dobro, toda moramo poudariti pravilo, da vojska ne sme prekoračiti svoje vloge. Mora ostati nepolitična in poslušati povelja demokratske vlade, ki je za ponašanje vojske odgovorna parlamentu ali narodu. Iz vsega tega sledi, da mora tudi policija ostati absolutno nepolitična in mora izpolnjevati vladine odloke in poslušati zakon. Državljanji so od neodvisnih sodišč zavarovani pred samovoljo policije.

Centralizacija javne oblasti je zaželjena samo na onih področjih, v katerih zahtevajo naloge države enako politiko in istovetno

akcijo. Razen te izjeme je decentralizacija oblasti z lokalno ali stanovsko avtonomijo vedno bolj željena. Na ta način se razvija odgovornost državljanov in poveča se demokratska kakovost države. Države se ne sme postaviti v neke vrste "očetovsko" vlogo proti svojim državljanom in jih zreducirati na stopnjo golih objektov vlade.

V vprašanju odnosa med državo in ne-vladinimi in vsenarodnimi organizacijami, kot naprimer Cerkve, sindikati, itd., krščanski demokrati poudarjajo, da država ni edina ki poseduje javno oblast. Država sama je podvržena mednarodnemu zakonskemu redu, njena suverenost je omejena od tega reda in obstojajo skupne naloge, ki jih država poverja nadnarodnim organizacijam. Krščanski demokrati tudi trdijo da lahko državljan pripada dveh ali več neodvisnim organizacijam. Oni vztrajajo na tem, da se država in Cerkve spoštujejo in pomagajo med seboj ter izjavijo za načelo medsebojnega nevmešavanja.

Politična pravičnost zahteva, da država in politične stranke spoštujejo svobodo sindikatov in stanovskih organizacij, toda le-te se morajo odreči čisti politični dejavnosti.

PISMA UREDNIKU

Priredil: J.G.

RAVNOGORCI: G.urednik! Uvodoma poudarim, ko odgovarjam g. Aćinu (KT 231) in g. Vitovcu (KT 232), da nisem nikdar zanikal obstoja Ravnog. pokreta. Trdil sem le, da je ta nastal nekako koncem 1943. in da ni obstojal od samega začetka. Nemški dokument od 22. XI. 1943. še ne pomeni, da je bila "ravnog. organizacija" tako dobro organizirana kot tam piše. Naj navedem podatke, kot jih poznam in smatram kot dejstva: Dokler je bil Draža s svojim štabom in političnimi ali polpolitičnimi ljudmi v Črni gori, dotlej ni bilo nobenega resnega poskusa, vsaj v Srbiji, da bi bila ustanovljena neka "ravnogorska politična organizacija". Morda se je ta ideja porodila Dražinim ljudem leta 1942, toda razen na papirju kake organizacije ni bilo. Šele v polovici 1943 po povratku v Srbijo so začeli ustanavljati "ravnog. pol. organizacijo". Ustanavljanje pod okupacijo je združeno z velikimi težavami in to je močno vplivalo na razširitev pokreta. Seveda so bili pobudniki polni optimizma in so prihajali do rožnatih zaključkov, ki pa so bili daleč od stvarnosti. Ustanovljen je bil Centr. nac. komite, toda to je bil najlažji del posla; ustvariti organizacijo po vaseh in mestih pa je bil najtežji. Če je torej dejanska organizacija v Srbiji pričela v drugi polovici 1943., kdaj se je pričela šele drugod? Ne čudim se g. Deseničanu, da v Sloveniji niso zanjo čuli niti 1944. V glavnem tudi časa za solidno organiziranje ni bilo, ker so kmalu morali mnogi borci JVVD zapustiti Jugoslavijo in nadaljevati z "ravnogorskim organiziranjem" v Eboliju. Tu je bil tempo ojačan, ker so prešli že v drugo fazo: cepljenje na mnoge sekte, vsaka s svojim prerokom. Del "ravnog. prvakov" (komendantov in članov CNK) je bil srečen, da se ni dolgo zadržal po taboriščih, odn. v kolikor se je, se je držal ob strani, ker so se smatrali za "čiste ravnogorce". Te prvake ni mnogo zanimala usoda ljudi, ker so mislili, da jim bo ljudstvo sledilo. Ko so se po 14 letih zbudili, potem ko so si zagotovili existenco, so videli, da jim nihče ne sledi. Videli so, da so mnogi ves ta čas sledili n. pr. pok. gen. Damjanoviću, ki je bil za mnoge "ravnog. prvake" nekaka "persona non grata". Toda general ljudi ni zapustil, nekako jih je organiziral in nudil biljko, za katero so se oprijeli, da ne bi utonili v tujini. In danes, po 14 letih ima g. Vitovec toliko korajžje, da nam sporoča, da bodo "ravnog. prvaki" nas izgubljene ovčke sprejeli v svoje okrilje. Ti "prvaki" so prepoznali točno za 14 let.

Citirane pesmi še niso dokaz za organizacijo. Peli so tudi pesem "Kralju Pero, Ti si naše zlato, Čerčilu si na čuvanje dato...". Bo kdo zaključeval, da so obstojali nekakšni "čerčilovci"?

Kongres v vasi Ba smatram kot propagandno prireditev. Za ene je njegova resolucija osnova naše borbe, za druge pa je zanimiv zgodovinski dokument, ki več ne odgovarja stvarnosti.

Resolucijo niso sprejeli "predstavniki demokratičnih polit. strank" ampak le več ali manj ugledni člani teh strank, ki so hoteli ali mogli iti na kongres. Njihov podpis pa strank ni obvezoval, ker za to niso imeli opolnomočenja. Ne rečem, da kongres ni bil potreben in koristen, čeprav bi se moral vršiti nekako 1942. leta, ko bi lahko bila ravnog. organizacija, če bi zares obstojala, eden glavnih pobudnikov tega kongresa. - Odklonjam pa namigavanja g. Vitovca glede uradne linije londonskih politikov. To je dokaz, da so njegovi argumenti v polemiki šibki.

V.F.

Obžalujem, da bo zaradi pomanjkanja prostora več pisem moralo čakati na prihodnje številke. Prosim, bodite v pisnih kratki in jedrnat. Ur.

LOJZE ZUPAN:

ZMAGA BREZ MIRU

/Povzetek prvih dveh člankov: Medtem ko so Angleži stopili v vojno proti Hitlerju, da ponovno vzpostavijo ravnotežje sil, ki bi preprečilo katerikoli deželi, da z lastno močjo obvlada Evropo in s tem ogrožja obstoj Anglije, so Amerikanci in zlasti Roosevelt bili zainteresirani izključno na čim prejšnji vojaški zmagi. To se je pokazalo, ko so Amerikanci hoteli napraviti invazijo preko Kanala v l. 1942, da bi preprečili polom ruske fronte, kakor tudi njihovo upiranje, da bi se zapletli v kakršnekoli vojaške operacije v severni Afriki, Sredozemlju in na Balkanu. Čeprav je do teh operacij le prišlo zaradi prehude nemške obrambe ob "Atlantskem zidu", Amerikanci svojega mišljenja niso izpremenili, zapostavljajoč pri tem politične činitelje, ki so pričeli igrati vse večjo vlogo. Amerikanci niso zaupali Churchillu, ker so se bali, da se Britanci bore za ohranitev svojih imperialističnih interesov, s katerimi niso hoteli imeti nikake zveze. Ko je po padcu Italije prišlo do Teheranske konference, so se Amerikanci soglasili s Sovjeti, da morajo zavezniške čete udariti iz Italije v južno Francijo v podporo invaziji preko Kanala namesto preko Jugoslavije v podonavsko kotlino. Roosevelt je veroval, da je možno pridobiti Stalina za demokratsko ureditev sveta po vojni. Churchill tega ni verjel./

Od Teherana do Jalte

Maja 1944. leta, ko so Sovjeti prišli pred vrata Varšave in je nastala možnost sovjetskega vdora na Balkan, je Churchill pisal zunanjemu ministru Edenu, naj pripravi noto, ki bi Sovjetom pojasnila, v čem obstojajo razlike med njimi in Britanci. "Stvar je namreč v tem," je pisal Churchill, "ali bomo privolili v komunizacijo Balkana in morda Italije ali ne?... Če se odločimo za odpor komunistični infiltraciji in invaziji, potem jim moramo to dati jasno na znanje - čim vojaški dogodki to dovolijo". (Churchillovi Spomini Vol.V., str.623.)

Mesec dni kasneje, po padcu Rima in invaziji v Normandijo, ki se je začela 5. junija, je Churchill smatral potrebno, da ponovno oživi svoj načrt, ki ga je predlagal v Teheranu. V tem ga je podprl tudi general Alexander, čigar čete so gonile Nemce proti Firencam in Riminiju na jadranski obali, in general Wilson, ki je bil vrhovni poveljnik zavezniških sil na Sredozemlju. 10. junija je general Wilson na sestanku z ameriškimi šefi Marshallom in Arnoldom v Italiji zagovarjal tezo, da bi bilo treba udariti sedaj v Padsko nižino in z amfibijskimi silami v Istro ter nato skozi "Ljubljanska vrata" v madžarsko ravnino. Toda Marshall se je temu uprl, češ da Eisenhower, ki je poveljal invaziji v Normandijo, nujno potrebuje francuske luke na Sredozemlju, ker so vse ostale luke na severu bodisi docela uničene bodisi dobro branjene od Nemcev. A luke so zelo važne za redno dobavo vojnega materiala. V skladu s tem je Marshall vztrajal, da morajo zavezniške čete udariti sedaj iz Italije v južno Francijo. Naj se zgodi kakoli, je izjavil Marshall, "ameriške sile ne bodo uporabljene za operacijo v jugovzhodni Evropi."

In da ne bi bilo prav nobenega dvoma, je Marshall prosil Roosevelta, da osebno zagotovi napad na južno Francijo. 29. junija je Roosevelt brzojavil Churchill: "Z ozirom na sovjetsko-britansko-ameriški sporazum, dosežen v Teheranu, ne morem dovoliti nobene uporabe čet ali opreme v kakom drugem sektorju brez Stalinovega odobrenja." Obenem je opozoril Churchilla, da so pred durmi predsedniške volitve in da "ne bi preživel niti najmanjšega poraza v Normandiji, ako bi se razvedelo, da so bile znatne sile poslane na Balkan." Vsaka akcija na Balkanu se je sedaj smatrala v Ameriki kot podpora britanskim političnim ciljem, a Roosevelt je bil prepričan, da bo "z ustanovitvijo Združenih narodov nehala obstojati potreba za interesnimi sferami, zavezništvi, ravnotežjem sil ali drugimi posebnimi ureditvami, katere so narodi vzpostavili, da bi ohranili svojo varnost in branili svoje interese." (Izjava Cordella Hulla v Kongresu).

Churchill se s tem ni strinjal in je smatral, da bo ravnotežje sil v Evropi porušeno, ako bodo Sovjeti prodrli predaleč. Zato je menil, da treba ravnotežje vzpostaviti s tremi stvarmi: a) močnim britanskim imperijem; b) trdnim anglo-ameriškim zavezništvom; in c) z organizacijo Združenih držav Evrope. Ker so se Amerikanci upirali, da bi Sovjetom zaprli

pot vojaškim potem, je Churchill skušal doseči neposreden političen sporazum s Sovjeti. Stalinu je predlagal, naj bi Sovjetska zveza imela nadzor nad Romunijo in Bolgarijo, a Britanija nad Jugoslavijo in Grčijo. Takoj ko so o tem zvedeli v Washingtonu, je Cordell Hull to obsodil kot "razdvajanje Balkana v interesne sfere". Ameriška intervencija je povzročila, da Churchill ni uspelo, da bi dosegel, kar je predlagal. Medtem so Sovjeti lepo prodrli v Romunijo in 31. avgusta zasedli Bukarešto, a sredi septembra Sofijo. Cordell Hull pravi v svojih Spominih, da se je tedaj tudi Roosevelt začel zavedati sovjetskih ambicij, toda še vedno je upal, da se Sovjeti ne bodo poskušali zavarovati z upostavitvijo kake interesne sfere, ako dobijo dovolj garancij v Združenih narodih.

Zasedba Romunije in Bolgarije ter neovirano napredovanje sovjetskih čet na Balkanu, ki je bilo toliko enostavnejše, ker so dobave prihajale na fronto po Donavi, je sprožila pravi politični preplah v Londonu. V oktobru se je zato Churchill odločil, da gre v Moskvo in sklene nov sporazum s Sovjeti - žal, na slabši osnovi kot je imel namen prvič, ker so Sovjeti pač že imeli popolno oblast nad dvema balkanskima državama in je bilo naivno misliti, da bi Sovjeti sedaj pristali na isto razmerje kot ga je Churchill predlagal v poletju. Nov sporazum je tako predvideval, da si bodo Britanci in Sovjeti delili nadzorstvo v Bolgariji, Romuniji in Madžarski v razmerju 75:25 v korist Sovjetov, v Jugoslaviji 50:50 in v Grčiji 0:100 v korist Britancev. Medtem ko so se Sovjeti dosledno držali tega sporazuma v pogledu Grčije, kjer niso poskušali pomagati partizanom kljub temu, da so obvladali praktično vso Grčijo razen Aten, se niso niti najmanj zoprstavliali Titovemu izigranju jaltskih določb, da o kakem britanskem vplivu v zadevah ostalih držav ni moglo biti niti govora. Sporazum s Churchillom - kljub temu, da je imel namen rešiti vsaj ono, kar se rešiti da, - je dejansko dal Sovjetom moralno legitimacijo, da prevzamejo neposredno "nadzorstvo" nad Bolgarijo, Romunijo in Madžarsko. Amerikanci so ta sporazum smatrali kot izdajo Atlantske karte in šli tako daleč, da so obsodili tudi britansko vmešavanje v grške zadeve, ko so se britanske čete borile proti grškim partizanom. Admiral King je ukazal, da se ne sme uporabiti nobena ameriška ladja za prevoz vojnih dobav Britancem v Grčijo. Ta ukaz so sicer ni izvršil zaradi Hopkinsove intervencije, toda povzročil je precejšnje napetost med obema vladama. Amerikanci so bili prepričani, da hočejo Britanci ohraniti grško monarhijo vkljub "narodni volji".

Sovjeti so vkorakali v Beograd 20. oktobra in nato prekoračili Donavo pri izlivu Save, vpadli v Madžarsko in osnovali komunistično vlado še predno so zasedli Budimpešto. Kljub temu, da se je vojna bližala svojem koncu, še vedno ni bilo med zavezniki nobenega jasnega sporazuma, kaj se bo zgodilo z Nemčijo. To je godilo Sovjetom, ker jih niso obvezovali nobeni politični oziri. Nobenega sporazuma tudi ni bilo doseženega, kar se je tikalo Poljske, čeprav je bilo jasno, da so pozicije zahodnih sil postale zelo šibke po vkorakanju sovjetskih čet in ustanovitvi takozvanega Lublinskega komiteta, v katerem so se nahajali poljski komunisti. Zvez med begunskimi Poljaki v Londonu in Sovjeti ni bilo že od aprila 1943. leta, ko so Poljaki zaprosili mednarodni Rdeči Križ, da izvede neodvisno preiskavo pri odkritju masovnega groba 4.000 poljskih oficirjev v Katynu pri Smolensku. Sovjeti so to izkoristili, da so priznali Lublinski komitet kot začasno poljsko vlado. Dejanski vzrok je bil v tem, da londonska poljska vlada ni hotela priznati Curzonove linije kot meje med Poljsko in Sovjetsko Zvezo.

Britanci niso bili edini, ki so hoteli izkoristiti zmago v Italiji za prodor proti severu in ki so nasprotovali izkrcanju v južni Franciji. General Mark Clark, poveljnik pete ameriške armade v Italiji, je na junjskem sestanku vojaških poveljnikov v Italiji, podprl generala Wilsona in apeliral na Marshalla, naj pride do invazije na Balkanu. Ko je ta apel propadel, je Clark zapisal v svojem dnevniku: "Švabi so poraženi, dezorganizirani in demoralizirani. Sedaj je čas, da izkoristimo naš uspeh. Kljub temu bom sedaj izgubil dva korpusa in sedem divizij. Kakšen nesmisel!" (Iz njegove knjige CALCULATED RISK, str. 358.) Teh sedem divizij je Clark moral poslati za napad na južno Francijo in s tem oslabil fronto v Italiji. Ameriški vrhovni poveljniki so trdili, da so Nemci v Italiji tepeni in da bo nadaljni prodor lahek, ako ga bo potrebno izvršiti. Dejansko so bili Nemci vse prej kot pa tepeni in so se vdali šele na samem koncu vojne.

General Mark Clark, ki je po vojni postal ameriški visoki komisar v Avstriji, je izrekel sledečo sodbo v svoji knjigi: "Podvig, ki bi

lahko izpremenil celo zgodovino odnosov med zapadnim svetom in Sovjetsko zvezo, se je razblinil - ne v nič, toda v mnogo manj kot pa bi se lahko... Ne le po mojem mišljenju, ampak tudi po mišljenju številnih strokovnjakov, ki so poznali ta problem, oslabitev vojaškega podviga v Italiji v svrhu invazije v južni Franciji, namesto izvršitve prodora na Balkan, je bile ena izmed največjih napak storjenih za časa vojne... Stalin je točno vedel, kaj je hotel - politično in vojaško; a predvsem je hotel, da mi ne pridemo na Balkan... Zato je razumljivo, zakaj je Stalin dajal v Teheranu prednost ANVIL-u... (akciji v južno Francijo -op. prev.) Nikdar nisem mogel razumeti, zakaj se niso Amerikanci in Angleži, z ozirom na izpremenjene prilike in izpremenjeno vojaško situacijo, mogli ponovno sestati in ponovno pregledati celotni položaj... Kasneje, v Avstriji, se mi je pričelo svitati o ogromnih prednostih, ki smo jih zapravili, ker nismo pritisnili na Balkan... Če bi mi prišli tja pred Rdečo armado, bi dosegli ne le hitrejši polom Nemčije, marveč tudi drastično omejitev vpliva Sovjetske zveze." Polom Nemčije bi bil verjetno hitrejši zaradi izgube surovin na Balkanu, ki so po zasedbi Šlezije in Prusije postale edini vir za nemško vojno industrijo.

Druga velika napaka je bila napravljena v Franciji po osvojitvi Pariza, ko so zavezniške sile prodirale proti Nemčiji na široki fronti. Medtem ko je general Montgomery, "Monty", prodiral z britanskimi, kanadskimi, in delno ameriškimi četami v Belgijo in Holandijo, odkoder se je pripravljal, da udari v Porurje in nato naravnost v severno Nemčijo, je general Patton, poveljnik tretje ameriške armade prodiral proti Posarju, od koder naj bi prodril v srednjo Nemčijo. Toda zaradi hitrega prodora iz Normandije je bilo zelo težko dobavljati četam zadostno opremo in zlasti bencin za motorizirana vozila. Skladno napredovanje na vseh frontah je zato postalo skoro nemogoče, zlasti še, ker se je nemški odpor jačal, čimbolj so se zavezniške sile bližale nemškemu ozemlju in pa ker so Nemci ponovno utrdili Siegfridovo linijo, proti kateri bi napad na široki fronti bil docela neuporaben.

Montgomery je zato predlagal Eisenhowerju, ki je bil vrhovni poveljnik, naj se dobave usmerijo samo enemu sektorju, t.j. bodisi njemu bodisi Pattonu, tako da bo lahko vsaj eden od njiju izvršil prodor, sicer se bo fronta ustalila kot se je ustalila v prvi svetovni vojni. Eisenhower, čeprav se je s predlagano taktiko strinjal, ni hotel odstopiti od svoje strategije napada na široki fronti, kar je pomenilo, da medtem ko je priznaval potrebo prodora na enem sektorju, ni hotel zaustaviti aktivnosti na ostalih sektorjih, čeprav je bilo jasno, da je tako aktivnost nemogoče vzdrževati ako naj se dobave osredotočijo na en sam sektor. Očividno je tudi bilo, da bi moral Eisenhower dati prednost sektorju, kateremu je poveljeval Montgomery, ker je bila to najbližja pot do srca Nemčije. Za Porurjem ni bilo več nobene obrambne linije in vsak prodor na tem sektorju bi dejansko pomenil priti Nemcem za hrbet, za Siegfridovo linijo, in doseči prosto pot do Berlina. Toda tu je ležalo jabolko spora, ki je med vojaki dobro poznana stvar. Generali Patton, Bradley in drugi, ki so bili hudi poklicni nasprotniki Montgomery-a, zlasti še, ker se je tudi Montgomery od časa do časa pokazal zelo visokega napram svojim kolegom, so bili proti temu, da bi britanski general imel čast, da prvi pride v Nemčijo in morda celo zasede Berlin. Poklicna zavist je bila prevelika, da o naravnem nasprotju med ameriškimi in britanskimi poveljniki niti ne govorim, da bi Patton pristal na to, da zaustavi svoje akcije in dovoli osredotočenje dobav Montgomery-u. Tako se je godilo, da je Patton nalašč izzival Nemce k napadam, da je imel vzrok zahtevati nove dobave streliva, bencina, itd., ki bi sicer šle k Montyju za okrepitev njegovega napada. To je šlo celo tako daleč, da so Pattonovi intendanti nastopali kot Montgomery-jevi intendanti in prejeli opremo, ki je bila namenjena Monty-ju, t.j. zavestno so sleparili, kar je bilo v toliko lažje, ker je imel tudi Monty ameriške čete pod svojim poveljstvom, pa je bilo sleparijo zelo težko odkriti, zlasti še, ker se je malokomu sanjalo, kaj se dogaja. General Patton, ki vse to popisuje v svoji knjigi WAR AS I KNEW IT, pravi na str. 125: "Ta postopek sicer ni bil v skladu z vojno, toda bil je nekaj imenitnega."

Ta "imenitnost" je spravila zaveznike ob odločilno zmago na zahodu 1944. leta in zavlekla vojno čez zimo. Še več: Dala je celo priliko Nemcem, da so izvedli izredno nevarno ofenzivo v Ardenih, ki je še bolj zakasnila zavezniški prodor v Nemčijo, - a Sovjetom še bolj odprla pot v

srednjo Evropo. Hitler je namreč sveto veroval, da bodo zahodni zavezniki čez noč napravili sporazum z Nemci proti Sovjetom, čim bodo videli, da so Sovjeti prodrli v srednjo Evropo. Hitler je bil tako trdno prepričan, da bodo zahodni zavezniki ščitili svoje interese v Evropi, da je smatral, da bo zaveznike prisilil k sporazumu s tem, da jih bo držal nazaj na Zahodni fronti in dal Sovjetom priliko, da prodrejo dovolj daleč, da povzročijo preplah na Zahodu. Hitler se je sicer uračunal, toda danes je lahko jasno, da mož ni bil še docela zmešan ker je tako računal. Očividci trdijo, da je Hitler bil "globoko razočaran", ko zahodni zavezniki niso reagirali na njegovo taktiko in da enostavno ni mogel verjeti, da zahodni zavezniki ne vedo, za kaj gre. (Bo še)

DVE RAZPRAVI

(Zaključek)

Druga obeh Erjavčevih brošur, "Avtonomistična izjava slovenskih kulturnih delavcev leta 1921." (izd. Slov. kult. akcija, Buenos Aires), pa je ne posredno memoarsko-dokumentarnega značaja; kot pričevanje udeleženca ene redkih načelnih javnih diskusij o slovenskem problemu v stari Jugoslaviji se uvršča med zanimive historične vire.

Avtor najprej opozarja na pojmovno in terminološko nejasnost in nedoslednost pri obravnavanju jugoslovanskega vprašanja pred prvo svetovno vojno, med njo, a tudi ob in po prevratu. Vse to je izhajalo iz deloma neizogibne idejne nerazčiščenosti. Temeljno opcijo (priznanje k naravnemu in zgodovinskemu dejstvu slovenske jezikovno-kulturne in etnične individualnosti) je izvršil pač že Trubar in duhovna afirmacija slovenstva bi bila res morala, tudi brez Prešernovega pisma Vrazu, že davno izločiti vse to sterilno ugibanje o slovenski samobitnosti. Da se je ta namišljena dilema tako dolgo sporadično pojavljala v naši publicistiki, je treba pripisati edinole pomanjkanju politične koncepcije, politične zavesti in samozavesti slovenske elite, kar si je seveda spet mogoče razložiti s tedaj intimneje občuteno nujnostjo narodnoobrambnega in deloma ideološkega vidika. Ohlapnost v izražanju, zmeda v pojmih o določenih stvareh sta logična posledica položaja, v katerem ni trdne zavesti o načelni in praktični važnosti precizne opredelitve glede teh stvari. Spričo terminologije v osvobodilnem razdobju slovenske preteklosti zgodovinar torej ne bo delal preneglih daljnosežnih sklepov; razumel jo bo v njenem časovnem kontekstu, da si ne bo prezrl, da pri Cankarju te izrazoslovne površnosti skoraj ni.

Fran Erjavec ugotavlja, da so bili 1918. leta vsi vodilni Slovenci za Jugoslavijo in da si nihče ni predstavljal slovenske rešitve izven združenja s Hrvati in Srbi. Celo o Zedinjeni Sloveniji ni - razen Hribarja - nihče pisal ali govoril, kaj šele o samostojni državi; glode notranje ureditve nastajajoče južnoslovanske skupnosti si sprva tako rekoč nihče ni postavljajal resnejših vprašanj. Eksistenčnega boja za Slovence z razpadom Avstro-Ogrske še ni bilo konec, ogrožanje od zunaj se je nadaljevalo in to pač ni ostrilo posluha za problem avtonomnosti naroda v novih razmerah. Erjavec omenja, da se je zadeve nekoliko dotaknil samo Šuklje in še ta iz ključno upravno-tehnično. Krfska deklaracija, ženevski sporazum, 1. decembar - v vsem tem niso tedaj videli tistih usodnih alternativ, ki jih skušamo v teh aktih odkriti danes...

Bolj obžalovanja kot začudenja je potemtakem vredno dejstvo, da v konstituenti, kot piše avtor, kot narod sploh še nismo imeli nobenega jasnega programa. Stranke so se opredeljevale predvsem s stališča borbe za oblast, "duševni delavci" pa so imeli - n. pr. v izjavi z dnem 23. novembra 1918. - pred očmi samo zares najbolj težečo zunanjo nevarnost.

Razmeroma zgodaj se je začela načelnejša diskusija o nacionalnem vprašanju v krogih socialnih demokratov. Poglavitna je bila tedaj pač razcepitev stranke na socialiste in komuniste, a zlasti Prepeluh in Lončar sta že kmalu pokrenila vprašanje notranje ureditve Jugoslavije in slovenskega položaja v nji. Erjavec nam zanimivo opisuje zadevno trenje med Prepeluhovim in Kristanovim krilom. Značilna je n. pr. Korunova pro-unitaristična argumentacija, iz katere je spet videti, kako so si protiautonomisti delali utvare, češ "če izginejo pokrajinske meje..., bo naše kulturno življenje prepajal duh svetovne kulture..." itd. Če odštejemo razne strankarske račune, moramo sploh reči, da so nekatoliški elementi gledali v odklanjanju avtonomizma nekaj naprednega, pač po vzoru tujih homogenih držav, ki

za Jugoslovane ni veljal.

Albin Prepeluh je bil prav gotovo med Slovenci eden tistih, ki so najbolj izvirno in neodvisno razmišljali o nacionalnih in socialnih vprašanjih. Avtonomizem mu je postopoma rasel v zahtevo slovenskega nacionalnega programa in v pogoj za resnično politično demokracijo. Podobnih misli sta bila tudi tedanja socialna demokrata Lončar in Erjavec, a nič čudnega ni, da je dal pobudo za avtonomistično izjavo ravno Prepeluh. Le-ta je bil hkrati - da se izrazim z bolj današnjim izrazom - med prvimi jugoslovanskimi federalisti.

Namen avtonomistične izjave slovenskih kulturnih delavcev v februarju 1921. je bil, vplivati na "še nejasno opredeljene slovenske poslanke v konstituenti" in na vso našo javnost, da bi se vsi zavzeli za ustavo, ki bi jamčila slovensko avtonomijo. Besedilo izjave govori, povsem v jeziku časa, o "narodnem in državnem edinstvu", o Jugoslaviji kot "utelešenju ideala" slovenskih intelektualcev, o "treh plemenih" itd. Podpisniki pa da "uvidevajo potrebo, da država ne absorbira mehansko vseh individualnosti..." "V imenu prirodnega gospodarsko-kulturnega razvoja" da ne gre "nasiloma in hipoma trgati vseh kontinuitet, ako nočemo zadeti državo pri korenini" (Podčrtal B.Ž.) Razmere v Jugoslaviji da zahtevajo "organičen razvoj, ki računa z došedanjo strukturo..." in "na nje ni podlagi zida dalje v smeri višje sinteze." Ustava naj nudi "možnost razvoja imanentnim silam posameznikov in posameznih gospodarsko-kulturnih edinic..." Podpisniki se izrekajo za "avtonomijo slovenskega... ozemlja... v obsegu, ki ne bi slabil moči države, ampak jo krepil, dajajoč razmah individualnim silam edinic." Med 43 podpisniki so n.pr. tudi - skladatelj Lajovic, zgodovinar M.Kos in profesor Ozvald, kar pomeni, da izjave niso podpisali samo ljudje iz katoliškega ali socialističnega nazorskega kroga.

Avtonomistična izjava je torej v za današnjega bralca zelo zmerni, spravljeni obliki izpovedala spoznanja, ki mu danes ne s slovenskega ne z jugoslovanskega stališča nihče več ne bi mogel ugovarjati.

Pisec nato poroča o njenem odmevu, ki je bil vseskozi negativen samo v liberalnem strankarskem tisku, dasi so izjavo, poleg že omenjenih, podpisali n.pr. Debeljak, Kidrič in seveda Prijatelj. Na splošno utegne imeti prav, ko piše, da je debata "razgalila mizerno raven tedanje 'vo-dilne' politične publicistike". "Celih 10 let", nadaljuje, "je divjal najostrejši boj med centralisti in avtonomisti in obvladoval sploh vse tedanje naše politično življenje, toda načelno, znanstveno in izčrpno se ni obravnavalo pri nas teh vprašanj sploh nikoli, temveč so nam služila predvsem le za polemična in volilna gesla". In kako je s tem da nes in z nami?

Erjavec navaja že znani bridki incident, ki je tako potrl in zagre nil profesorja Prijatelja in s katerim se je nemara začela tista - za obe strani - usodna odtujitev med slovensko liberalno stranko in svobodomiselnimi kulturnimi delavci. Ko pa, že v uvodu, imenuje izjavo nekakšen krstni list slovenskega avtonomističnega gibanja, pa se zdi, da bi kazalo to mnenje vendarle sprejeti z nekimi pridržki. Z njo je pač morda mogoče kronološko začeti zgodovino našega avtonomizma, a tekst sam prav gotovo ni za daljšo dobo usmeril javne aktivnosti podpisnikov, kaj šele, da bi jih bil povezal v nekem doslednem skupnem političnem hote = nju. Tudi ob tej priložnosti se je pokazala globoka nepolitičnost slovenske intelektualne elite.

Avtorju moramo biti za obe tako resnicoljubno napisani razpravi hvaležni, a ravno tako obema založnikoma - "Slovenski Pravdi" in Slovenki kulturni akciji.

B.Ž.

Gosp. Fran Erjavec se je 5. novembra vrnil iz Pariza v Ljubljano. O tem bomo pisali v prihodnji številki, ki bo zaradi predbožičnega poštnega navala izšla že 13. decembra.

Uredništvo.

KLIC TRIGLAVA izhaja okoli 20. v mesecu in ga izdaja "Slovenska Pravda". Njeno mišljenje predstavljajo samo oni prispevki, ki so podpisani od izvršnega odbora. - Naročnina za list znaša v Vel. Britaniji £ 1.4.0 na leto odnosno 6/- na četrt leta, v Severni Ameriki pa \$ 3.50 za navadno in \$ 7.00 za letalsko dostavo, drugod pa odgovarjajoča protivrednost.

RAZGLEDI

"KORISTNE BUDALE" je skovanka, s katero opisujemo ljudi, ki niso komunisti, a nasedajo komunističnim lažem in jim delajo velike usluge; - skovanka, ki opisuje ljudi, katerih naivnost prehaja v neumnost. Ta naziv se pa lahko uporabi tudi za ljudi, ki niso fašisti, a ki hote ali nehote nasedajo lažem in prevračanju dejstev po fašistih in jim s tem delajo velike, v glavnem propagandne usluge.

Zboraški časopis ISKRA prinaša v svoji številki z dnevom 1. oktobra 1958 dolgo poročilo o "Jugoslovanskem antikomunističnem dnevu", ki se je vršil 31. avgusta v Niagara Falls, ZDA. Pobudniki in organizatorji tega "antikomunističnega dne" so bili zborišči, a poleg zboraških govornikov sta bila glavna govornika Američan g. William Smyth in dr. Miha Krek, oba "bez-kompromisna antikomunistična borca". G. W. Smyth je bil pred vojno kakih 20 let ameriški poslovni človek v Jugoslaviji, a po vojni je neumorno objasnjeval Američanom, kdo je Tito in kakšen je komunistični režim v Jugoslaviji. G. Smyth spada med velike spoštovalce pokojnega ameriškega senatorja MacCarthya. Vse to potentakem ne pomeni, da je g. W. Smyth tudi globok demokrat. Mislim pa, da je nepotrebno, da bralcem predstavim dr. Miha Kreka, katerega prisotnost v sredini zboriščev mora iznenaditi vsakogar, ki je smatral dr. Kreka kot demokrata.

Iz poročila g. B. Karapandžića (znanega zboraškega "zgodovinarja") vidimo, da je tudi AMERIŠKA DOMOVINA "glasilo ameriških Slovencev", prinesla lep članek o "bližnji antikomunistični manifestaciji v Niagara Falls". Vidimo tudi, da je s kongresa, ki se je skoraj istočasno vršil v Clevelandu, "glavni predsednik Zveze slovenskih protikomunističnih borcev" g. Franc Grum, poslal pozdrave in čestitke udeležencem na zboraškem antikomunističnem dnevu.

Govor g. Smyth-a je bil obširen. V njem je povedal svojo verzijo dogodkov pred vojno in za časa vojne v Jugoslaviji, ki se v vsem sklada z zboraškimi verzijami. Naravno, zborišči upajo, da bodo emigranti bolj verjeli tujcu, kot pa njim in pričakujem da bo ISKRA prihodnjih deset let navajala stavke in odstavke tega govora. Po g. Smyth-u ni bolj zaslužnih ljudi kot so Nedić, Ljotić in Rupnik. Opaziti pa je, da vedno omenja Ljotića med Nedićem in Rupnikom, čeprav je razlika med slednjo dvojico in Ljotićem ogromna. Ljotić je bil fašist, kar tudi dr. Maček trdi v svoji knjigi. Tega pa ni moči reči o Nediću in Rupniku. G. Smyth primerja Ljotića z MacCarthyjem in dela s tem krivico slednjemu. Drugače v samem govoru ni nič novega in glede na to, da je KT često pisal o zboriških in njihovi propagandi, prevračanju dejstev in poskusih, da vodo zgodovine napeljejo na svoj mlin, ni potrebno navajati delov iz govora g. Smyth-a. On je nedvomno naredil mnogo in mnogo dela s svojo propagando proti Titu. Posebno še glede na to, kot on sam pravi, da celo to propagando vodi na svoje stroške. On spada med one Američane, ki brezmejno sovražijo komunizem in ki so pripravljene, da v borbi proti komunizmu žrtvujejo tudi demokracijo.

Govor dr. Kreka je bil kratek, v primeru z g. Smythovim. V njem se je dr. Krek le dotaknil prvega in rekel par običajnih lepo zvenceh fraz. Ko berem govor dr. Kreka, ne morem razumeti, čemu je bil njegov govor "prekinjem z burnim aplavzom vseh prisotnih", kot to trdi poročevalec. Edini razlog more biti v samem dejstvu, da je bil dr. Krek prisoten, a organizirati "buren aplavz" ni bilo težko. Sama prisotnost dr. Kreka, verjujejo zborišči, je njihov veliki uspeh, večji od prisotnosti g. Smyth-a. Povsem naravno, da bo dr. Krek kritiziran iz več strani in njegovo prisotnost na zboraški manifestaciji je gotovo treba kritizirati. No pa kljub temu dvomim, da je dr. Krek postal "fašistična koristna budala"; razlog njegove prisotnosti verjetno ni neko "nasedanje zboriščem", temveč najverjetneje, da ga je k temu pripravil edino g. Smyth, očitno osebni prijatelj dr. Kreka. To mogoče ni točno in ne opravičuje njegove prisotnosti na zboraškem dnevu, a če je približno točno, vendar predstavlja gotovo "olajševalno okoliščino".

JUGOSLOVANSKI ANTIKOMUNISTIČNI KOMITET se imenuje nova organizacija ustanovljena v ZDA, o katere ustanovitvi so objavili obširna poročila glasilo JMO-a PORUKA, glasilo demokratskih jugoslovansko usmerjenih Srbov v Kanadi GLAS KANADSKIH SRBA in še neki srbski in jugoslovanski časopisi. Glavni tajnik tega odbora je g. Nikola A. Kosić, a naslov odbora je YUGOSLAV ANTI-COMMUNIST COMMITTEE, Post Office Box 859, MILWAUKEE, Wis., U.S.A. Katere druge osebe (n.pr. od Hrvatov in Slovencev) se nahajajo v tem odboru, mi ni znano.

Na samem začetku je potrebno naglasiti, da JAK nima nikakršne zveze s preje omenjenim "jugoslovanskim antikomunističnim dnevom" zborišev. Tako me je obvestil na moja poizvedovanja glavni tajnik JAK g. Kosić, v svojem pismu z dnem 7. oktobra 1958: "Delo JAK-a ni omejeno samo na ZDA. Možno je ustanoviti take komiteje v vseh državah, kjer so naši ljudje, če oni to žele. V takem primeru bi jim mi dali potrebna navodila. Član JAK-a v ZDA lahko postane vsaka oseba, ki sprejme statut JAK-a in izpolnjuje pogoje predvidene v Statutu. Ni treba da ta oseba živi v Ameriki. Smatramo, da bo ustanovitev JAK-a sprejeta pri bralcih KT z zanimanjem. Toliko bolj, ker JAK vodi samo akcijo proti komunizmu in posebno pozornostjo sledi dogodkom v Jugoslaviji. JAK je treba smatrati kot demokratsko skupino, brez kakršnekoli želje, da kogarkoli predstavlja ali da kogarkoli vodi. Ljudje v JAK-u se posvečajo samo antikomunističnemu delu. S sprejetjem načel JNO v Londonu, katera so bila objavljena v PORUKI aprila meseca 1956 leta, je v JAK omogočen vstop vsem onim Slovincem, Hrvatom in Srbom, ki smatrajo, da je potrebno delovati za vzpostavitev demokratskega režima v Jugoslaviji in ki žele da nam bo po padcu komunizma skupna država Jugoslavija". Bralce, katere JAK zanima, posebno oni v ZDA, lahko stopijo v stik z glavnim tajnikom g. Kosićem.

Iz Statuta JAK-a je razvidno, da mu je cilj brezkompromisna borba proti komunizmu; upoznavanje naših in tujih ljudi s komunistično ideologijo, metodami itd, a posebno v zvezi z Jugoslavijo. JAK hoče, stoji v Statutu, podpirati politiko Jugoslovanskega narodnega odbora v Londonu. Članstvo je dveh vrst: redni - vsak demokratsko usmerjen državljani iz Jugoslavije in podporni. Predvideva se ustanovitev krajevnih JAK-ov v mestih v ZDA, kjer so za to pogoji, medtem ko je sedež JAK-a v Milwaukee, Wis. JAK izdaja od časa do časa bilten na angleškem jeziku FREE YUGOSLAVIA.

Na prvi pogled, posebno za nas v Evropi, je uporaba besede "antikomunizem" v naslovu organizacije videti čudna. V skoro vseh demokratskih deželah Evrope ima beseda "antikomunizem" v veliki meri fašistični prizvok, ker sta še vedno v živem spominu dva zares največja antikomunistična Hitler in Musolini, a ravnotako tudi številni manjši ali večji diktatorji (Franco, Pavelić, kralj Aleksander in dr.) ali "antikomunistični ideologi" (Ljotić in podobni). Pri znatnem številu ljudi v ZDA pa pojem "antikomunizem" nima v toliki meri fašistični prizvok. Z drugimi besedami, obstoja nevarnost, da človeka, ki sebe naziva antikomunistični, smatrajo v Evropi ne le komunisti temveč tudi demokrati za fašista. V ZDA take nevarnosti ni, ker se v glavnem demokratičnost "antikomunistični" razume in je ni potrebno posebej naglašati. Medtem kot to v znatni meri olajšuje delo demokratom (ki so "antikomunistični" že s tem, ker so demokratje), to isto olajšuje delo tudi totalitarcem - fašistom, ker oni lahko mirne duše zamolče, da niso demokrati, kot so to tudi storili zboriši na svojem "antikomunističnem dnevju". Ako hoče JAK uspeti v ZDA in če bo se skušal razširiti še na druge, posebno evropske dežele, bo moral uporabiti drugo ime, namesto "antikomunistični". Še bolje pa bi bilo, da stopi v tesno zvezo z že obstoječimi jugoslovanskimi usmerjenimi demokratskimi organizacijami, ki imajo isti cilj kot JAK. Tako na primer je "Združenje svobodnih Jugoslovancev na Švedskem", ki poleg ostalega kot tudi JAK podpira politiko JNO-ja v Londonu. Počemu ustanavljati na Švedskem novo organizacijo JAK-a? V Veliki Britaniji in Franciji in mogoče kje drugje, obstojajo takozvani Delovni odbori pri JNO; tako tudi tu ni kakšne velike potrebe za organizacijo JAK. Sicer pa, čeprav je JNO postavil srbske člane v svoje delovne odbore, še ni utegnil postaviti hrvaške in slovenske člane (ali pa jih ni našel). Razlika je namreč edino v načinu, kako lahko postaneš član JAK-a in Delovnega odbora pri JNO. V prvem primeru se moraš prijaviti za člana, v drugem pa JNO z neko vrsto "ukaza" postavlja člane v svoje delovne odbore, ki potem v resnici nič ne delajo.

Mislím, da je treba pozdraviti ustanavljanje JAK-a v ZDA in mu dati polno podporo, dokler njihov "antikomunizem" pomeni demokracijo - demokratsko Jugoslavijo.

B. Simonič

Znižujemo naročnino za polovico leta vsem novim naročnikom, ki se naroče na KLIC TRIGLAVA do 31. decembra. Dobili bodo šest številčk za deset šilingov odn. poldrugi dolar. Vabimo Vas, da naročite list svojim prijateljem za Božič kot malo darilo. Nove naročnike bomo pisмено obvestili o Vašem darilu. Izkoristite to priložnost: pomagali ne boste samo Klicu Triglavu ampak se Vas bodo Vaši prijatelji spomnili vsaj šestkrat v pol leta - in to samo za 10/- odnosno \$ 1.50. Uprava Ključ Triglav.

NAŠ NASLOV : BM / TRIGLAV, LONDON W.C.1.

OD MESECA DO MESECA

Smrt papeža Pija XII. ni ostala nezabeležena. Časopisi in radio so poročali o njej - v večini slučajev brez komentarjev. Vkolikor so objavili kak komentar, so v glavnem poudarjali tri stvari: finančno in politično moč Vatikana na Zahodu, povezanost Vatikana z italijanskimi demokristijani in stalno borbo Vatikana proti "naprednim pogledom in njihovimi zastopniki". Novi papež bo nedvomno nadaljeval po isti poti, pravijo uradni krogi v Jugoslaviji.

Pozornost je vzbudila vest, da je kmalu po izvolitvi novega papeža prišlo do sestanka med beograjskim nadškofom in vršilcem dolžnosti predsednika škofovske konference rimsko-katoliške cerkve v Jugoslaviji, dr. Josipa Ujčiča, in predstavnikoma komisije za verska vprašanja zvezne vlade Petrom Ivičevičem in Miloje Dilparičem. Stika med katoliško Cerkvijo in režimom ni bilo že nekaj let. Uradno poročilo, ki je bilo kasneje izdano, je navedlo, da je dr. Ujčič obiskal omenjena člana komisije in z njima "dlje časa" razgovarjal. O čem, niso povedali. Možnosti sta dve: 1) da je dr. Ujčič interveniral zaradi bolezn dr. Stepinca; 2) da so se razgovori vrteli okrog socialnega zavarovanja katoliških duhovnikov. Kot je poznano, uživajo socialno zavarovanje sedaj že vsi duhovniki drugih veroizpovedi.

"Pasternakova afera" je bila razpravljana na dolgo in široko. Poleg Pasternakove biografije, uradnih sovjetskih napadov nanj in reakcije v svetu, so časopisi objavili tudi lastne kritike o "Dr. Živagu" - čeprav se niso toliko spozabili, da bi objavili tudi kake izvlečke iz nje. Nasplošno je možno reči, da s Pasternakom sočustvujejo, čeprav je težko razumeti njihovo logiko - da namreč zamerijo Džilasu baš to, za kar hvalijo Pasternakova.

Koča Popović, državni tajnik za zunanje zadeve, je za časa svojega obiska v Angliji zaprosil za obilno finančno pomoč. Ko se je sestal z angleškim zunanjim ministrom, Selwynom Lloydom, in ga poprosil, da naj se britanska vlada "čim prej odloči glede te pomoči, tako da bomo vedeli s čem računati," je Selwyn Lloyd "pokazal polno razumevanje". Ta prošnja je bila v jugoslovanski javnosti samo mimogrede omenjena in docela skrita v tisočih besedah o vzajemnem prijateljstvu in sličnih pogledih na mednarodne probleme - enako kot je bilo samo mimogrede omenjeno, da so bile dejanski povod za aretacijo in težko obsodbo dveh jugoslovanskih mornarjev v Šangaju - kiptajska dekleta... Za mornarje pač ne

velja diplomatska nedotakljivost!

Tito je čestital Vorošilovu in Hruščovu ob priliki 41-letnice oktobrske revolucije. Koča Popović je čestital Gromiku. Vse to ni zadržalo komunistične govornike v vzhodnem Berlinu, Tirani, Sofiji in Pekingu, da ne bi napadli Zvezo Komunistov Jugoslavije. Jugoslovanski diplomati, ki so tem proslavam prisostvovali, so protestno zapustili dvorane, v katerih so se vršile.

TANJUG (Telegrafska Agencija Nova Jugoslavija) je praznovala 15-letnico svojega obstoja. Njen ustanovitelj je bil Moša Pijade. Agencija ima sedaj 18 stalnih dopisnikov po svetu. Svoje vesti za tujino oddaja enajst ur dnevno.

Prva številka SOCIJALIZMA, organa ZKJ, je izšla v oktobru. Članki objavljeni v njej skušajo predvsem opravičiti stališče ZKJ in njen program, češ, da razvoj tekom zadnjih štirideset let zahteva nove oblike delovanja socialističnih sil. "Program ZKJ ni mogel dati popolnega odgovora na številna osnovna vprašanja zaradi razcepa v mednarodnem socialističnem pokretu, napačne orientacije in dogmatizma, ki je škodoval celotnemu socialističnemu delavskemu pokretu," piše Milentije Popović, član CK ZKJ. "Razdelitev sveta v bloke, predvsem gospodarske, pa tudi vojaško-politične, je postavila svet pred nove probleme..."

"Združenje bivših borcev v Sloveniji" pripravlja brošuro o slovenskih prostovoljcih v španski državljanski vojni. Združenje trdi, da se je te vojne udeležilo 300 Slovencev, od katerih 64 se je kasneje udeležilo tudi "osvobodilne vojne" doma za časa druge svetovne vojne.

Ljubljanski republiški svet za znanost in kulturo je poklonil slovenski gimnaziji v Celovcu zbirko knjig slovenskih klasičnih pisateljev, toda ko-roški pokrajinski šolski svet v Celovcu je odbil, da bi knjige predal gimnaziji in jih je vrnil v Ljubljano.

Dr. Franc Zwitter in dr. Joško Tišler sta pisala predsedniku avstrijske republike dr. Schärfu in ga prosila, da ju čimprej sprejme. Naneravata mu predati spomenice, ki zahteva spoštovanje zakonitih pravic slovenske manjšine.

Medtem se polemika o slovenskem šolstvu nadaljuje tudi v jugoslovanskem tisku, ki zavrača Figlove trditve, da je to notranja avstrijska stvar. Te pravice so bile Slovincem zagotovljene z državno pogodbo.

GOSPODARSKE VESTI: Zvezna vlada je usvojila prednačrt državnega plana za 1959. leto. Prednačrt predvideva povečanje narodnega dohodka za 11,7% in industrijske proizvodnje za 11%. Poljedeljska proizvodnja naj bi se povečala za 20,7% v primeru z letošnjim in za 3% v primeru z lanskim letom. Osebna potrošnja naj bi se povečala za 6,2%.

Industrijska proizvodnja v Sloveniji se je povečala v prvih devetih mesecih tega leta za 5,9% v primeru z istim razdobjem lanskega leta. Celotna jugoslovanska industrijska proizvodnja se je v istem času povečala za 10,6%. Največje povečanje v Sloveniji so zabeležili v električni in kemični proizvodnji.

Zvezna skupščina, ki je zasedala konec oktobra, je med drugim tudi ustanovila poseben skupščinski odbor, ki bo v bodoče nadzoroval uporabo finančnih sredstev državnih organov, ustanov in gospodarskih organizacij, ki jim jih daje država na podlagi letnih planov, skupščinskih priporočil in raznih odlokov. Odbor bo imel pravico preiskati razdelitev družbenih rezerv, skladov in doklad ter proučevati proračune za zvezne sklade, ustanove, neodvisne organizacije kot so komore, strokovne organizacije in radijska služba ter proračune gospodarskih organizacij kot so železnice, pošta, letalska služba, elektro-gospodarske organizacije, banke itd. Obenem bo imel odbor pravico zahtevati poročila omenjenih ustanov in priporočiti postopek za nadoknado škode, ki bi jo morda zagrešile.

Vršil se je plenum glavnega odbora Jugoslovanske Zadrugne Zveze, na katerem je bilo rečeno, da je število zadrug ponovno padlo zaradi likvidacije onih, ki so bile "nerentabilne". Kljub temu je bilo do konca 1957. leta v Jugoslaviji 5.500 splošnih poljedeljskih zadrug z 1.400.000 člani, predstavljajoč 52% vseh kmečkih posestev. Zadrugе sklepajo razne dogovore s posameznimi člani-proizvajalci in jim pomagajo s stroji, semeni in umetnimi gnojili. Ta način proizvodnje je zelo uspešen, čeprav je v mnogih slučajih pomanjkljiv, ker ne nudi zadrugam dovolj dobička s katerim bi večala "družbena sredstva" na vasi.

Po naročilu slovenskega sekretarjata za blagovni promet so ljudski odbori določili maksimalne cene na drobno za krompir, čebulo, jabolka, grozdje, suhe češplje, gobe, sveže goveje in svinjsko meso in tropinovec.

Zvezna vlada je dvignila nakupno ceno za sladkorno peso na 6,50 din za kilogram.

V Ljubljani se je vršil 5. mednarodni velesejem tehničnih uspehov na področju elektronike. Poleg številnih tujih izdelkov so prikazovali tudi doma izdelane radio in TV sprejemnike ter nekaj "pisarniških robotov".

Na solunskem velesejmu so jugoslovanski razstavljalci prodali robo v vrednosti 300.000 dolarjev.

Podjetje "29. OKTOBAR" v Subotici je letos prodalo na tujem 1.500.000 kg mesnatih izdelkov.

Podjetje v Slavonskem Brodu je letos izdelalo 560 tovornih vagonov za jugoslovanske železnice. Do junija prihodnje leto bodo uvedli na prograh šest motornih vlakov, od katerih vsak bo imel po pet vagonov s 368 sedeži. Njihova maksimalna brzina bo 116 km na uro in njihova centrala bo v Beogradu. Vozili bodo na glavnih prograh in se bodo imenovali: Slovenija Express (pravijo, da bo vožnja iz Beograda do Zagreba trajala 4 in pol ure), Kvarner Express (7 ur iz Beograda do Reke), Jadran Express (Beograd-Split, 9 ur), Bosna Express (Beograd-Sarajevo, 5½ ur) in Makedonija Express (Beograd-Bitolj; ki bo skrajšal vožnjo do Skoplja za 3½ ure). Pri objavi tega ambicioznega načrta se je marsikdo vprašal, ali bodo naše progré primerne z ozirom na njihovo slabo stanje.

Autobilsko cesto od Ljubljane do Zagreba, ki jo bodo odprli 23. novembra, je gradilo skupno 53.450 mladih fantov in deklet iz cele Jugoslavije in mnogih tujih dežel. Take delovne akcije so bile svojočasno ustavljene, ker so bile predrage in v veliki večini slučajev neuspešne, toda so bile letos ponovno organizirane, da bi zaposlili mladi, ki je zadnje čase uporabljala svoj prosti čas za "nesocialistično aktivnosti" in celo začela posnemati nekatere zahodnjaške navade.

TRGOVINA: Sporazum je bil sklenjen s Francijo. Jugoslavija bo izvažala meso, živino, jajca, ribe, hmelj, sadje, tobak, celulozo, les, lesene predmete, "suho robo", razne metale, poljedeljske stroje, električne in tekstilne predmete. Francija bo izvažala v Jugoslavijo razne mineralne soli, kaučuk in izdelke, volnene štoffe in valjane izdelke.

Trgovinski sporazum s Poljsko predvideva, da bo poleg "izmenjave surovin" izvažala Jugoslavija električne kable, motorje in kovinske izdelke, Poljska pa predvsem prunog, koks in valjane izdelke.

Gospodarski razgovori so se vršili s Švico in holandskimi gospodarstveniki.

IVAN STANIĆ